

หัวข้อ: บทบาทของ “ศิลปวัฒนธรรม” ในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในช่วงปี 2516-2519

เผยแพร่ผ่านเพจเฟซบุ๊ก วันที่ 6 ตุลาคม

วันที่: 21 กันยายน 2564 เวลา 10:30 น.

< Link: <https://www.facebook.com/1204453389613480/posts/4569578853100900/?d=n>

หากพิจารณาจากมรดกอันรุ่งโรยที่ยังคงตกทอดมาจนถึงทุกวันนี้ เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า “ศิลปวัฒนธรรม” มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในช่วงปี 2516-2519

ไม่ว่าจะเป็นบทเพลงที่ซบซ่านกันในการชุมนุม วรรณกรรมที่ส่งต่อวิถีคิดที่ต่างจากค่านิยมของรัฐ การแสดงละครเพื่อชีวิต หรือโปสเตอร์และคัตเอาต์ที่ตีแผ่และบอกเล่าเรื่องราวของมวลประชา

ทั้งหมดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดสังคมนิยม ซึ่งเข้าถึงเหล่านักศึกษาผ่านงานวรรณกรรม ทั้งนวนิยายและหนังสือเด็กจากจีนที่ถูกนำมาแปลและตีพิมพ์เป็นฉบับภาษาไทยอย่างแพร่หลาย ซึ่งสะท้อนภาพการอุทิศตนเพื่อสร้างสังคมอันดีงาม รวมทั้งวรรณกรรมเพื่อชีวิตซึ่งเฟื่องฟูอย่างมากในช่วงทศวรรษ 2490 ก็ถูกนำกลับมาตีพิมพ์ใหม่อีกครั้ง โดยเฉพาะผลงานของจิตร ภูมิศักดิ์ ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่นักศึกษา นอกเหนือจากนั้นก็ยังมีผลงานของนักเขียนคนอื่น ๆ เช่น อินทรายุธ (อัศนี พลจันทร), บรรจง บรรเจิดศิลป์ (อุดม สีสุวรรณ), ศรีบูรพา (กุหลาบ สายประดิษฐ์), เสนีย์ เสาวพงศ์ (ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์), ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์ เป็นต้น

แนวคิดสังคมนิยมที่ว่าส่งผลให้เกิดเป็น “ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน” คำขวัญและหลักการที่บอกว่าศิลปะควรสะท้อนภาพความทุกข์ร้อนของประชาชน มากกว่ารับใช้ชนชั้นศักดินาและทุนนิยม โดยคำขวัญดังกล่าวถูกนำเสนอเป็นครั้งแรกโดยอัสนี พลจันทร์ และอุดม สีสุวรรณ ตั้งแต่ทศวรรษ 2490 แต่คำขวัญนี้แพร่หลายในหมู่นักศึกษาเพราะหนังสือ “ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน” ของทีปกร (จิตร ภูมิศักดิ์)

ศิลปวัฒนธรรมเพื่อชีวิตที่ถูกสรรค์สร้างขึ้นใหม่ในยุคนั้นมีหลากหลายแขนง เริ่มต้นที่วงการวรรณกรรมซึ่งมีนักเขียนรุ่นใหม่ถือกำเนิดขึ้นจำนวนมาก เป็นต้นว่า วัฒน์ วรรลยางกูร, สุจิตต์ วงษ์เทศ และวี โคมพระจันทร์ (ยุทธพงศ์ ภูริสัมบรรณ)

ในวงการดนตรีก็มีวงดนตรีเพื่อชีวิตถือกำเนิดขึ้นเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นวงกรรมมาชน วงคาราวาน วงโคมฉาย วงลูกทุ่ง สัจธรรม วงครูชน ตลอดจนวงดนตรีไทยอย่างวงต้นกล้า ซึ่งพากันแต่งบทเพลงเพื่อชีวิตขึ้นมาใหม่ และช่วยกันขับขานบทเพลงของประชาชนไปทั่วทุกการชุมนุม จนกลายเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ที่สำคัญและได้รับความนิยมอย่างมาก บางเพลงยังส่งต่อมาถึงยุคปัจจุบันอีกด้วย เช่น เพลงเพื่อมวลชน

ศาสตร์การละครในยุคนั้นก็แบ่งบานไม่แพ้กัน มีการรวมตัวของกลุ่มละครในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยเฉพาะในปี 2518 ที่ชมรมศิลปการละครของหลายมหาวิทยาลัยหันมาทำการแสดงเรื่องราวชีวิตของประชาชนมากขึ้น และการแสดงเหล่านี้ยังเป็นไฮไลต์สำคัญบนเวทีชุมนุมของนักศึกษาด้วย

ด้านทัศนศิลป์ก็มีการรวมตัวกันของนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยเพาะช่าง วิทยาลัยช่างศิลป์ และคนจากวงการโฆษณา เกิดเป็น “แนวร่วมศิลปินแห่งประเทศไทย” ซึ่งเปิดตัวอย่างเป็นทางการในเดือนมกราคม 2518 ที่ท้องพระโรง วังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีการเผยแพร่คำประกาศพร้อมนโยบาย 7 ข้อที่เป็นหมุดหมายการทำงานของกลุ่ม ดังนี้

1. เพื่อปฏิรูปศิลปวัฒนธรรมขึ้นใหม่ให้เป็นของประชาชน
2. เพื่อสร้างค่านิยมใหม่ในศิลปวัฒนธรรมให้เป็นของประชาชน
3. เพื่อเปลี่ยนทัศนคติในการสร้างศิลปวัฒนธรรม จากที่รับใช้ปัจเจกชน นายทุน ศักดินา และจักรวรรดินิยม มารับใช้ประชาชน
4. เพื่อสร้างสุนทรียภาพใหม่ให้มีความสำนึกในการสร้างสรรค์ทางสังคมและทางการเมืองเพื่อมนุษยชาติ
5. เพื่อหมั่นงล้อประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ก้าวหน้า

6. เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดั่งงามในอดีตให้เป็นสมบัติของประชาชน
7. เพื่อส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรมที่ดั่งงามของโลกให้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์

นอกจากการต่อสู้ผ่านแนวทางศิลปะที่แตกต่างกันแล้ว ขบวนการนักศึกษายังเผยแพร่ค่านิยมด้านวัฒนธรรมเพื่อชีวิตผ่านการปรับเปลี่ยนกิจกรรมในวันสำคัญตามวัฒนธรรมกระแสหลัก เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันลอยกระทง เพื่อกำหนดนิยามใหม่ให้กับวันสำคัญเหล่านั้น ยกตัวอย่าง “ลอยกระทงรักไทย” ซึ่งจัดในวันลอยกระทง หรือ “อรุณแห่งชัย” ซึ่งจัดในวาระขึ้นปีใหม่ 2519 โดยแต่ละงานมีการสอดแทรกชีวิตความเป็นอยู่ สังคม การเมือง และเศรษฐกิจเข้าไปในความบันเทิง เช่น เพลงฉ่อย เพลงลำตัด กวีการเมือง บทลิเก หรือละคร

#5ตุลาตะวันจะมาเมื่อฟ้าสาง

#ศิลปะเพื่อชีวิตศิลปะเพื่อประชาชน